

УДК 336.7:347.73

Боришкевич О. В.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", Київ, Україна,
olena.bank@ukr.net

ЧИННЕ ВАЛЮТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І КОНТРОЛЮ

Рис. 1. Літ. 11.

Olena Boryshkevych

Ph. D. (Economics), Associate Professor, SHEE "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman",
Kyiv, Ukraine, olena.bank@ukr.net

FIXED CURRENCY LEGISLATION OF UKRAINE AND NORMATIVE AND LEGAL ACCOUNTS FOR CURRENCY REGULATION AND CONTROL

JEL classification: E42, E52, E58.

Борышкевич Е. В.

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента банковской деятельности
ГВУЗ "Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана", Киев, Украина

ДЕЙСТВУЮЩЕЕ ВАЛЮТНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ УКРАИНЫ И НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ АКТЫ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И КОНТРОЛЯ

Основним документом у сфері валютного законодавства України є Декрет Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання та контролю" від 19.02.1993, яким визначено загальні принципи валютного регулювання та порядок здійснення валютного контролю, встановлено режим здійснення валютних операцій на території України й повноваження державних органів і функції банків та інших фінансових установ у регулюванні таких операцій, а також відповідальність за порушення валютного законодавства [1]. Зазначене законодавство налічує понад 100 нормативно-правових актів, які переважно мають дозвільний характер. Варто зауважити, що є більш як 10 законодавчих актів, що регламентують здійснення операцій з валютними цінностями, зокрема Закони України "Про Національний банк України", "Про банки і банківську діяльність", "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про здійснення розрахунків в іноземній валюті", "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення", "Про режим іноземного інвестування", "Про платіжні системи", "Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг", Митний і Податковий кодекси України тощо.

© Боришкевич О. В., 2018

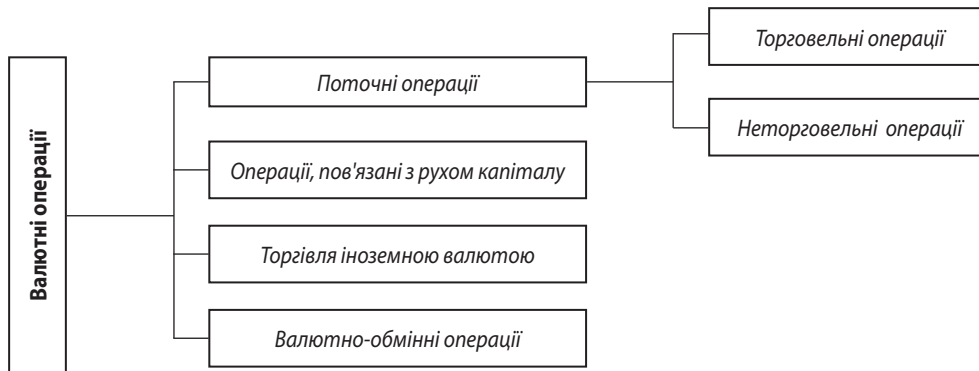

Рисунок. Класифікація операцій з точки зору валютного регулювання
Складено автором.

Правовий режим валютних відносин у нашій країні залишається режимом валютних обмежень і, незважаючи на певні кроки, зроблені на шляху лібералізації, НБУ продовжує застосовувати низку відповідних норм, визначених, зокрема, у постанові Правління Національного банку України “Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України” від 13.12.2016 № 410 [2]. З метою чіткішого розуміння змісту та спрямованості нормативно-правових актів у сфері валютного регулювання та контролю варто їх розмежувати за типами валютних операцій (рисунок).

До нормативно-правових актів, що регламентують здійснення поточних торговельних операцій, належать: Закон України “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті”, Інструкція про порядок здійснення контролю за експортними, імпорнтними операціями, Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, Положення про валютний контроль, тощо, зосереджені на забезпеченні контролю за експортно-імпорнтними операціями, у першу чергу поверненням валютного виторгу через встановлення граничних строків розрахунків (розрахунки за операціями з експорту та імпорту товарів, здійснюються у строк, що не перевищує 180 календарних днів) [3]. З метою усунення дефіциту на ринку іноземної валюти було запроваджено обов'язковий продаж валютного виторгу (надходження в іноземній валюті підлягають обов'язковому продажу в розмірі 50 %) та встановлено строки резервування гривні для купівлі іноземної валюти, спрямовані на зниження ажіотажного попиту на іноземну валюту.

Значно меншій регламентації підлягає здійснення поточних неторговельних операцій. Зокрема, постанови Правління НБУ від 29.12.2007 № 496 та від 27.05.2008 № 148 передбачають встановлення обмежень на здійснення за межі України переказів іноземної валюти в розмірі 15 тис. грн в один операційний день та на переміщення готівки й банківських металів (фізичні особи мають право ввозити в Україну та вивозити за її межі готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10 тис. євро і банківські метали вагою, що не перевищує 500 грамів) [4; 5].

Порядок та умови торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України й на міжнародних валютних ринках, визначені по-

становою Правління НБУ від 10.08.2005 № 281, відповідно до якої суб'єкти ринку мають право здійснювати торгівлю іноземною валютою на умовах “тод”, “том” або “спот” і не можуть проводити операції з валютними деривативами [6]. Винятками є здійснення валютних операцій на умовах “форвард” та операції “своп”.

Слід зауважити, що торгівля іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України може здійснюватися лише у Системі підтвердження угод Національного банку України, і центробанк має право змінювати умови її функціонування. Порядок та умови торгівлі готівковою іноземною валютою передбачають обмеження на її продаж одній особі в один операційний день у сумі, що не перевищує в еквіваленті 150 тис. грн у межах однієї банківської установи [7].

Окремими нормативно-правовими документами встановлюються правила проведення операцій, пов'язаних із рухом капіталу. Ключовою особливістю регулювання цих операцій є необхідність отримання ліцензій на здійснення резидентами України інвестицій за кордон. Основний документ, що регулює такі операції, – Інструкція про порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за кордон, а також постанови Правління НБУ від 17.06.2004 № 266 та від 14.10.2004 № 485. Однак із 2016 р. фізичним особам дозволено розміщувати за кордоном валюту, що має джерело походження за межами України, без ліцензій та здійснювати інвестиції за кордоном за рахунок цих коштів. Крім того, фізичним особам – резидентам, які не є суб'єктами господарювання, дозволено індивідуальні ліцензії в електронній формі на суму до 50 тис. дол. США для певного виду операцій [8].

Правовий режим іноземного інвестування на території України визначають Закони України “Про режим іноземного інвестування” та “Про захист іноземних інвестицій на Україні”. Саме тому запровадження НБУ обмежень на репатріацію іноземними інвесторами своїх прибутків було сприйнято надзвичайно критично. Однак регулятор намагається усувати ці обмеження, зокрема постанова правління НБУ від 01.03.2018 № 19 передбачає, що українські компанії зможуть сплачувати зарубіжним інвесторам дивіденди в іноземній валюті на суму до 7 млн дол. США на місяць незалежно від періоду, за який було нараховано ці дивіденди [9].

У регулюванні валютних операцій, пов'язаних із рухом капіталу, правові джерела мають подвійний характер, тобто діють не лише внутрішні, а й міжнародні правові документи. Питання про вибір подальшого напрямку руху в системі валютного регулювання та контролю постало через курс на євроінтеграцію. З 1 вересня 2017 р. повною мірою набрала чинності Угода про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно до якої наша країна взяла на себе зобов'язання забезпечувати вільний рух капіталу, пов'язаний з надходженням прямих інвестицій, наданням кредитів, а також вільний рух капіталу, пов'язаний з портфельними інвестиціями й фінансовими позиками та кредитами [10].

Зважаючи на слабкі фундаментальні характеристики вітчизняної економіки, існує занепокоєність щодо наслідків валютної лібералізації, оскільки внутрішня макроекономічна політика, насамперед стабільність фінансової системи, мають ключове значення на шляху лібералізації руху капіталу [11, с. 375].

Необхідно поетапно відкривати доступ різним видам потоків капіталу залежно від ступеня їхньої “ризиковості” для національного господарства, аби вони слугували інструментом його захисту, а не гальмували розвиток. Таким чином, одним із перших кроків на шляху лібералізації валютного законодавства мають стати консолідація розпорошених нормативно-правових актів валютного законодавства та усунення наявних серед них суперечностей.

Список використаних джерел

1. Про систему валютного регулювання і контролю : декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.
2. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України : затв. постановою Правління Національного банку України від 13.12.2016 № 410. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0410500-16>.
3. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : закон України від 23.09.1994 № 187/94-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр>.
4. Правила здійснення за межі України та в Україні переказів фізичних осіб за поточними валютними неторговельними операціями та їх виплати в Україні : затв. постановою Правління Національного банку України від 29.12.2007 № 496. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0074-08>.
5. Про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України : затв. постановою Правління Національного банку України від 27.05.2008 № 148. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>.
6. Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою : затв. постановою Правління Національного банку України від 10.08.2005 № 281. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05>.
7. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України : затв. постановою Правління Національного банку України від 12.12.2002 № 502. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0021-03>.
8. Інструкція про порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за кордон : затв. постановою Правління Національного банку України від 16.03.1999 № 122. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0259-99>.
9. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : затв. постановою Правління Національного банку України від 01.03.2018 № 19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0019500-18>.
10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.
11. *Боришкевич О.* Час для реформ: лібералізація руху капіталу у контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. № 19. С. 371–375.

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1993). *Pro sy`stemu valyutnoho rehulyuvannya i kontrolyu* [About the system of currency regulation and control] (Decree No. 15-93, February 19). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-93> [in Ukrainian].
2. National Bank of Ukraine. (2016). *Pro vrehulyuvannya sy`tuaciyi na hroshovo-kredy`tnomu ta valyutnomu ry`nkakh Ukrayiny`* [On the settlement of the situation

- in the monetary and foreign exchange markets of Ukraine] (*Decree* No. 410, December 13). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0410500-16> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (1994). *Pro zdijsnennya rozrakhunkiv v inozemnij valyuti* [About realization of settlements in foreign currency] (*Act* No. 187/94-ВР, September 23). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр> [in Ukrainian].
 4. National Bank of Ukraine. (2007). *Pravy`la zdijsnennya za mezhi Ukrayiny` ta v Ukrayini perekaziv fizy`chny`kh osib za potochny`my` valyutny`my` netorhovel`ny`my` operaciyamy` ta yikh vy`platy` v Ukrayini* [Rules for conducting transfers of individuals outside Ukraine and in Ukraine for current currency non-traded transactions and their payments in Ukraine] (*Decree* No. 496, December 29). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0074-08> [in Ukrainian].
 5. National Bank of Ukraine. (2008). *Pro peremishhennya hotivky` i bankivs`ky`kh metaliv cherez my`tny`j kordon Ukrayiny`* [About the transfer of cash and bank metals through the customs border of Ukraine] (*Decree* No. 148, May 27). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08> [in Ukrainian].
 6. National Bank of Ukraine. (2005). *Polozhennya pro poryadok ta umovy` torhivli inozemnoyu valyutoyu* [Provisions on the procedure and terms of trade in foreign currency] (*Decree* No. 281, August 10). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05> [in Ukrainian].
 7. National Bank of Ukraine. (2002). *Instrukciya pro poryadok orhanizaciyi ta zdijsnennya valyutno-obminny`kh operacij na tery`toriyi Ukrayiny`* [Instructions on the procedure for the organization and implementation of foreign exchange operations in Ukraine] (*Decree* No. 502, December 12). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0021-03> [in Ukrainian].
 8. National Bank of Ukraine. (1999). *Instrukciya pro poryadok vy`dachi indy`vidual`ny`kh licenzij na zdijsnennya investy`cij za kordon* [Instruction on the procedure for issuing individual licenses for investments abroad] (*Decree* No. 122, March 16). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0259-99> [in Ukrainian].
 9. National Bank of Ukraine. (2018). *Pro vnesennya zmin do deyaky`kh normaty`vno-pravovy`kh aktiv Nacional`noho banku Ukrayiny`* [On amending certain legislative acts of the National Bank of Ukraine] (*Decree* No. 19, March 1). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0019500-18> [in Ukrainian].
 10. EU, Ukraine. (2014). *Uhoda pro asociaciyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony`, ta Yevropejs`ky`m Soyuzom, Yevropejs`ky`m spivtovary`stvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy` derzhavamy`-chlenamy`, z inshoyi storony`* [Association agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European atomic energy community and its member states, of the other part]. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page [in Ukrainian].
 11. Bory`shkevych, O. (2017). Chas dlya reform: liberalizaciya rukhu kapitalu u konteksti uhody` pro asociaciyu mizh Ukrayinoyu ta YeS [Time for reform: liberalisation of capital movements in the context of the association agreement between Ukraine and the EU]. *Hlobal`ni ta nacional`ni problemy` ekonomiky`* [Global and national problems of economics], 19, 371–375 [in Ukrainian].